

author uses general theoretical, biographical, chronological, systematic research methods. It is noted that analysis of historical and pedagogical sources and generalization of literature allowed to assert that in the 19th – early 20th cent. the emergence of medical museums in Slobozhanshchyna region, that was controlled by the Russian Empire, was initiated by education institutions (Imperial Kharkov University, Women’s Medical Institute of Kharkiv Medical Society), scientific societies (Kharkiv Medical Society) and the active participation of scientists. Organization of the medical museums of higher education institutions was based on the provisions of the University Charters (1804, 1835, 1863, 1884), the Circulars of Ministry of Education and special instructions that were issued by Universities. The author notes that the Anatomical museum collections were created at the beginning of the formation of medical education at Kharkiv University and Women’s Medical Institute of Kharkiv Medical Society. The article proves that there were such medical museums at Kharkiv University during the action of University charter of 1863 and 1884 years: Museum of Physiological anatomy, Museum of Pathological Anatomy, Museum of Forensic Medicine, Student anatomical Museum, Museum at the University obstetric clinic, Museum of the operative surgery department. It was proved that Slobozhanshchyna scientists had created theoretical and methodological principles of medical museums; involved in practical participation in the establishment, recruitment, organizing museum collections; provided livelihoods museums orientation as medical research and cultural and education institutions. The practical significance of organization of medical museums was to promote the development of national higher education and dissemination of scientific knowledge among the population. Further research is required in the field of investigation of the role of Slobozhanshchyna scientists in the development of Natural orientation museums.

Key words: *medical museums, Kharkiv University, medical and pharmaceutical education, scientist, scientific-pedagogical activity, enlightening activity.*

УДК 37.014(437.4)"18":94

Лілія Синишин

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

ORCID ID 0000-0002-1114-5286

DOI 10.24139/2312-5993/2017.04/215-225

РОЗВИТОК ОСЕРЕДКІВ ХУДОЖНЬО-ПРОМИСЛОВОЇ ОСВІТИ ГАЛИЧИНИ В КІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено результати історико-педагогічних пошуків із проблеми розвитку осередків художньо-промислової освіти Галичини й розкрито вплив соціально-економічних, соціально-культурних чинників на розбудову художньо-промислової освіти краю. Схарактеризовано особливості становлення осередків художньо-промислової освіти в умовах Австро-Угорської імперії. Розкрито становлення й особливості функціонування осередків художньо-промислової освіти на локаціях Львова, Косова, Коломиї, Станіславова. Виявлено взаємовплив традицій народного мистецтва та поступу осередків художньо-промислової освіти.

Ключові слова: *художньо-промислова освіта, заклади художньо-промислової освіти, художні школи, осередки, ткацькі школи, деревообробні школи, розвиток, промислове ремісництво.*

Постановка проблеми. Вивчення розвитку художньо-промислової освіти Галичини кінця ХІХ століття дає підстави стверджувати про

формування осередків, що характеризувалися зосередженням навчальних закладів, виробничих потужностей та традиціями народного мистецтва, що складалося впродовж століть.

Попри значну чисельність досліджень різних аспектів розвитку художньо-промислової освіти в зазначених хронологічних межах актуальною проблемою є висвітлення особливостей становлення осередків художньо-промислової освіти та їх впливу на культурно-освітній розвиток краю.

Аналіз актуальних досліджень. В історіографії ХХ століття розвиток окремих осередків традиційного народного мистецтва, що поклали початок художньо-промислової освіти знайшов відображення у працях низки науковців. Як зазначають дослідники цієї проблеми (М. Станкевич, С. Рудницький, В. Щербаківський), у Галичині наприкінці ХІХ століття формувалися центри художніх ремесел. Зокрема, містечко Косів стало центром цілої низки народних ремесел: гончарства, ткацтва, вжиткових виробів різного призначення, бондарства, дерев'яної архітектури [3; 5; 8]. Значущими в контексті означеної проблеми є наукові виклади Р. Шмагала в монографії «Мистецька освіта в Україні середини ХІХ – середини ХХ ст.: структурування, методологія, художні позиції» [7]. Автор цієї праці висвітлює проблему з позиції мистецтвознавства.

У цьому контексті наукова розвідка з проблеми становлення художньо-промислових осередків на Галичині в історико-педагогічному контексті кінця ХІХ – початку ХХ століття має як теоретичну, так і практичну значущість. Розкриття організаційних, педагогічних, соціокультурних особливостей функціонування художньо-промислових осередків Галичини доповнить наукову скарбницю з означеної проблеми.

Мета статті – висвітлення чинників та особливостей функціонування осередків художньо-промислової освіти Галичини в хронологічних межах кінця ХІХ століття.

Методи дослідження. Висвітлення чинників і особливостей розвитку осередків художньо-промислової освіти у виокремлених хронологічних та територіальних межах відбувалося із застосуванням таких історико-педагогічних методів дослідження, як: пошуково-бібліографічний задля аналізу, синтезу, систематизації джерел із досліджуваної проблеми; історико-ретроспективний – дав можливість в історичній ретроспективі висвітлити чинники, що впливали на розвиток художньо-промислових шкіл на Галичині; біографічний – задля з'ясування постатей, які зробили внесок у розвиток осередків художньо-промислової освіти; герменевтичний – для нового прочитання й коментування матеріалів, що зберігаються у фондах архівів і розкривають особливості функціонування такого типу шкіл.

Виклад основного матеріалу. За результатами історико-педагогічного аналізу нами з'ясовано, що характерною ознакою створення художньо-промислових шкіл був вибір місця традиційних народних ремесел, зокрема

таких, як Косів (1882 р. ткацька школа). Художньо-промислові школи розташовувалися, зазвичай, у визнаних осередках народних ремесел, оскільки врахували наявність відомих майстрів, сировини, можливості транспортного сполучення, ринків збуту. Функціонування художньо-промислових шкіл впливало на розвиток сіл, містечок і міст Галичини того часу.

Наприклад, до участі в розбудові художньо-промислової школи долучалися громади навколишніх сіл і міста Косова. Ткацьке товариство спільно з художньо-промисловою школою (директор Дмитро Вілянський) 1887 року розпочали будівництво нового приміщення для ткацької школи в Косові [13, арк. 1]. Упродовж десяти років школу було не лише побудовано, а й вона посіла провідне місце в середовищі закладів такого типу. Ткацька школа в Косові розвивалася доволі динамічно. Варто зауважити, що художньо-промислова освіта на теренах Галичини розвивалася у взаємозв'язках із загальною освітою, зокрема навчанням грамоти, письма, рахунку. Оскільки рукометництво було знайомим для всіх дітей – художньо-промислове навчання було достатньо якісним.

Як засвідчують архівні джерела того часу, 5 квітня 1895 року за поданням Краєвої комісії (за погодженням із Високим Відділом Королівства Галичини і Урядом Великого Королівства Краківського) Косівська ткацька школа отримала назву «Краєва професійно-промислова школа для науки ткацтва в Косові» та статус державного фінансування. З великим піднесенням прийняли це повідомлення краюни [13, арк. 77–78].

Організаційна та навчально-методична робота ткацької школи в Косові регламентувалася статутом («Статут крайової професійної промислової школи для науки ткацтва в Косові» [13, арк. 21]). Діяльність цієї школи характеризувалася суспільними, економічними вимогами, що були характерні для кінця XIX століття. Інтерес до мистецьких цінностей, збільшення їх естетичної ємності в руслі швидкого зростання промисловості зумовив розвиток художньо-промислової освіти й підготовку фахівців, що становили продуктивну силу часу. Першорядним у підготовці фахівців було вдосконалення загальної освіти та підготовка випускників шкіл до збільшення естетичної вартості виробів і їх мистецького потенціалу, застосування набутих знань у практичній діяльності. Однак брак освічених майстрів-навчителів був гальмівним чинником. Тому Крайова комісія для справ промислових разом із Відділом у справах промислу розробила нову стратегію освітньої політики в художньо-промисловій галузі освіти, що розвивало функції як державних, так і громадських інституцій [6, 28; 13, арк. 21].

Особлива увага приділялася навчання талановитих учнів. Для них окремо Відділ крайовий визначав мету, зміст і тривалість навчального курсу. Варто зауважити, що заохочувалося навчання учнів у загальноосвітній школі (у вільний від професійної освіти час). Після

завершення повного курсу навчання учнів другого відділу (обдарованих) їм видавалось посвідчення старшого ткача-майстра. Державна політика в галузі освіти співпадала з інтересом крайової спільноти до нових тенденцій промислового розвитку й підготовки фахівців, що сприяло еволюційному зростанню Косівської ткацької школи. Упродовж п'ятнадцяти років (1896-1910) вона пройшла шлях від ремісничого до мистецького художньо-промислового закладу. Варто зауважити, що намагання керівництва школи, зокрема її директора – Казимира Ямрожа, зміцнити кадрове забезпечення навчального процесу давало позитивну динаміку щодо розвитку організаційного, навчально-методичного забезпечення якості підготовки фахівців. Тому Косівська ткацька школа належала до кращих художньо-промислових закладів Галичини. Матеріальна база школи розбудовувалася за сприяння наглядової Ради товариства ткацького, управи повіту. У проекті від 1912 року було зазначено будівництво майстерень із електричним приводом, на що було виділено урядом Австрії 10000 крон, а відділом крайовим – 80000 крон. Це засвідчує увагу австрійської адміністрації до розбудови навчальних закладів художнього спрямування. Держава створювала умови для залучення потенціалу громад у справі розбудові художньо-промислової освіти краю [2].

До фінансування будов, що належали Косівській ткацькій школі, організації її діяльності долучалися сільські гміни (орган адміністративного управління), інтелігенція, майстри народного мистецтва. Саме представники громадськості сприяли фінансуванню стипендій багатьох учнів школи та допомагали їй випускникам налагоджувати виробництво. Функціонування художньо-промислової Косівської ткацької школи досягло найвищого злету до 1918 року. Зокрема, Косівська мистецька школа функціонувала як осередок ткацького промислу. Школа забезпечувала підготовку майстрів із ткацтва. Збільшення кількості кваліфікованих майстрів сприяло забезпеченню переходу до випуску ткацьких виробів як промислового товару. Після закінчення школи випускникам видавали документ державного зразка. У ньому зазначалася присвоєна фахова кваліфікація [1].

Значне місце в розвитку художньо-промислової освіти Галичини належало Львівській художньо-промисловій школі. Вона розпочала свою діяльність відповідно до постанови Міністерства освіти Австро-Угорської імперії та рішення наглядової ради Львівського художнього музею від 07 березня 1886 року [15, арк. 810]. Фахова школа рисунків була зорієнтована на розвиток рукоділля на теренах краю. Офіційно розпорядження про функціонування Школи рисунку і моделювання при міському промисловому музеї (м. Львів) видано Міністерством освіти від 18 грудня 1886 року [9, 3]. На функціонування художньо-мистецьких шкіл Галичини впливали економічні виклики.

Становлення й розвиток художньо-промислової освіти Галичини пов'язуємо з відкриттям у Львові загальнопромислової школи рисунків і моделювання при Львівському музеї художніх промислів [15]. На етапі становлення художньо-промислової освіти Галичини простежувалися дві особливості: 1) приділялася увага організації курсів майстрів, які працювали в руслі усталених традицією промислів; 2) розвиток художньо-промислової освіти ґрунтувався як на вивченні народних мистецьких традицій, так і класичного мистецтва.

Варто зауважити, що розвиток мистецьких шкіл, зокрема: вдосконалення змісту мистецької освіти, вийшов за межі фахового середовища. Простежується розвиток філософських тенденцій щодо змісту мистецької освіти. Ідеї інтеграції образотворчого мистецтва й ремесел, що розглядалися як прикладні мистецтва, були популярними в середовищі філософів, митців. У практичній площині, зміст освіти поєднував як художню (мистецьку), так і промислову (зорієнтовану на продуктивну виробничу діяльність майстра) складову. Характерними для цього періоду були міждисциплінарні зв'язки між художньою освітою та запитами економіки.

За цісарським розпорядженням (5.12.1890) та наказом Міністерства освіти та релігій (23.05.1891), промислову школу у Львові було реорганізовано в державну промислову школу [10, 112116]. Школа діяла відповідно до статуту; у її структурі функціонували такі відділення: будівельне і художньо-слюсарне, меблево-столярне і будівельне, токарне і різьбярства (дерева). Передбачена була художньо-промислова освіта й для жінок, зокрема започатковано роботу відділу гаптування та мережива. Державна промислова школа у Львові діяла в межах тогочасного законодавства. Про статус цієї школи свідчить те, що впродовж десяти років із 1893 року нею керував Зигмунд Гоголевський – архітектор, за проектом якого побудовано Львівський оперний театр. На початку 90-х рр. XIX століття школа художнього промислу у Львові була реорганізована в державну промислову школу, що уможливило залучення коштів на будівництво окремих приміщень, розширення напрямів підготовки. У 1893 році в ній нараховувалося 306 учнів на курсах відділів, а саме: будівельного, художнього промислу, художнього металу, декоративного малярства і скульптури. Рівень професійної підготовки учнів вимірювався участю у виставках (у Відні, Львові, Празі та інших містах Європи) [11, 5758].

Чільне місце в мережі закладів освіти Галичини цього періоду займала коломиїська гімназія. У 6070-х рр. XIX століття в коломиїській гімназії навчалися видатні українські громадські та культурні діячі: Михайло Павлик, Марко Черемшина, Лев Бачинський, Василь Стефаник, Лесь Мартович та ін.

Зручне географічне розташування Коломиї сприяло розвитку міста як освітнього й ремісничого центру. У Коломиї наприкінці XIX століття

започатковано перший у географічних межах сучасної України гончарний заклад. Коломийська навчальна керамічна майстерня започаткувала роботу 1876 року, а 1886 року її перейменовано та реорганізовану в Крайову гончарну школу. У 1888 році в Коломиї започаткувало діяльність Гуцульське об'єднання кустарних промислів, а вже через сім років (1895) розпочала роботу школа народного промислу, розвивалися деревообробні промисли [12, арк. 76, 77, 78].

Значний культурно-освітній поступ краю простежуємо і в розвитку художньо-промислових шкіл. Влада активно долучала до їх розбудови майстрів із околиць сіл. Приватні майстерні й невеликі фабрики (килимарні, гончарні, деревообробні) не могли задовольнити запитів різних прошарків населення щодо виробництва предметів побуту, що мали мистецьку цінність. Ця тенденція мала місце в усіх галицьких містечках та центрах народних ремесел і промислів [4, 502]. Здавна в околицях Коломиї виготовляли ужиткові предмети, що користувалися значним попитом як у селян, так і в містян, а саме: скрині, столи-скрині, глиняний і дерев'яний посуд. Майстри-будівничі, різьбярі, народні скульптори вражали своїми виробами, що мали не лише побутову, культову цінність, а й мистецьку. Це сприяло розвитку художньо-промислових шкіл.

У 1894 році було засновано першу в Коломиї школу деревного промислу. Промислове ремісництво з часом трансформується в масове виробництво предметів, що мали як ужиткову, так і художню цінність (меблі, знаряддя праці, музичні інструменти) [14, 99103].

Варто зауважити, що австрійське врядування було прогресивним щодо розвитку шкільництва на Галичині та художньо-промислових шкіл зокрема. Різні аспекти художньо-промислової освіти Коломиї становлять наукову та історичну цінність. У різні часи школи, гімназії, промислові школи становили освітньо-мистецьку палітру краю. Багато представників різних мистецтв пройшли через школи Коломиї. Коломийські школи художніх промислів функціонували поряд із відомими школами Кракова та інших міст. Наприклад, М. Чернишевський, Н. Кисілевський початкову мистецьку освіту здобували у Кракові, а продовжували навчання в Коломийській школі дерев'яного промислу.

Учень коломийської гімназії, а згодом малярської школи в Коломиї Ярослав Пстрак зробив значний внесок в українське образотворче мистецтво. Твори цього митця сьогодні зберігаються у фондах Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини та Львівського музею українського мистецтва. У пантеоні українських художників цього періоду, що розпочали своє навчання в Коломийській гімназії чільне місце займає Юліан Крайківський. Його художні твори «Гуцульська ідилія», «Пастухи на варті» та інші – це цінні надбання, що мають мистецьку, й історичну цінність.

Відомий український живописець Модест Сосенко в кінці XIX – на початку XX століття творив свої шедеври на коломиїщині. У деяких церквах збереглися творіння його рук.

Народне мистецтво, що набуло розвитку в XVIII – першій половині XIX століття становило живильний ґрунт для подальшого поступу художньо-мистецької освіти на теренах Галицького краю. Однак у другій половині XIX століття багато українських промислів та ремесел занепадає, їм на зміну приходить фабричне промислове виробництво. Змінюються й естетичні еталони, їх можна поділити на три групи: перша – це ужиткові предмети, що вироблялися невеликими партіями й використовувалися в побуті; друга – предмети, що мали художньо-мистецьку цінність і вироблялися в одиничному екземплярі (для оздоблення помешкань цісарських осіб та інших вельмож); до третьої групи належали вироби для широкого вжитку, що відносимо до масового виробництва.

Народне мистецтво, що відображало естетичні еталони етнографічних груп, розвивалися на тлі фабричного виробництва. Повторення схем, мотивів, образів, форм, що становлять художню традицію, намагалися перенести у фабрично-заводські вироби. Особливо це мало місце у ткацтві. Здавна воно становило чи не найважливіший елемент національної культури українського народу. Однак із середини XIX століття народне ткацтво витісняють промислові тканини. У кінці XIX – на початку XX століття в коломиїській окрузі були засновані невеликі фабрики, ткацькі майстерні. Вироблені в них килими (з традиційним карпатським орнаментом) достатньо високо цінувалися, на них був великий попит як на Галичині, так і за кордонами Австро-Угорської імперії.

Промислова революція: заміна ручної праці машинною, використання парових двигунів зумовила швидке зростання промислового виробництва, насамперед, ця тенденція простежується в зростанні кількості ткацьких і деревообробних фабрик. Збільшення чисельності промислових підприємств загостило проблему підготовки робітників. Тому очевидною була тенденція до розвитку художньо-промислових шкіл. Зауважимо, що на початок XX століття в Коломиї функціонувало 15 народних шкіл; зокрема: польсько-австрійська державна гімназія, українська гімназія, школа дерев'яного промислу, гончарна школа, дев'ятикласна жіноча школа, дві семеричні школи для хлопців, чотири чотирьохкласні чоловічі школи, чотири чотирьохкласні мішані школи, шевська школа, та ін. З огляду на те, що на 1906 рік Коломиї проживало майже шістнадцять з половиною тисяч населення (поляки, німці, українці, євреї) така кількість шкіл засвідчує увагу держави до освітньої та професійної підготовки молодого покоління. Художньо-промислові школи громадських товариств, приватні майстерні готували нове покоління майстрів до роботи на фабриках із використанням машин.

На коломийщині набули поширення традиції гуцульського килимарства. Коломийські килими вирізнялися особливим тридільним укладом основних орнаментальних елементів на єдиному фоні. Геометричні форми – м'які, а кольори, що поєднували теплі коричневі, охристі, зелені, теракотові, сірі, білі відтінки, впліталися в сіре або чорне тло. Сировиною для виготовлення килимів була різнокольорова вовна, льон та коноплі. Фарбували пряжу натуральними барвниками, що готували з відварів трав та кори. Закріплювали натуральні й мінеральні барвники сироваткою, огірковим або капустяним розсолом. Килими та килимові доріжки – застилки для лав, залавники, скорці, верета та щільні ворсові коци ткали для вжитку та естетичних потреб.

У 1891 році педагогічне товариство в Станіславі зініціювало відкриття й діяльність столярсько-токарської школи, що за рішенням уряду отримала назву «Крайова школа столярська в Станіславі». Ця школа функціонувала за кошти міської громади. У 1893 році з ініціативи крайової спільноти, а саме Товариства «Гуцульська спілка», започатковано роботу в Коломиї школи, що отримала назву «Наукова робітня виробів деревляних». Ця школа готувала столярів, фахівців різьби по дереву, токарів. Громадські спільноти Галичини опікувались як художньо-промисловою освітою, так і підготовкою національно свідомої української молоді. Загалом, художньо-промислова освіта відіграла значну роль у царині зростання освіченої національно свідомої молоді. Товариство «Шкільна поміч» (1893), створене Громадою Станіславівських Русинів, опікувалося долученням галицької молоді до фахової освіти, зокрема художньо-промислової.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На розвиток соціально-економічної, культурно-освітньої сфери Галичини (кінець XIX – початок XX ст.) впливали реформи, що здійснювалися в Австро-Угорській імперії, особливо ті, що були визначальними щодо розвитку освіти. Економічно-промислове зростання європейських держав, зокрема й Австро-Угорщини, зумовило запити на художньо-промислові вироби домашнього вжитку. Тому осередки художньо-промислової освіти розвивалися, насамперед, на теренах із розвинутими народними ремеслами. До реалізації художньо-промислової освіти долучали ремісників та народних майстрів, що й зумовило розвиток художньо-промислових осередків.

У поступі таких осередків визначальним є внесок народних майстрів, педагогів. Дослідження історико-педагогічних персоналій цього часу дасть широке тло фактологічного матеріалу для майбутніх наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинська О. С. Розвиток художньої освіти в Галичині в другій половині XIX – початку XX століття : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Волинська Олена Степанівна ; Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2008. – 22 с.

2. До історії заснування та становлення Косівської мистецької школи (з нагоди 125-ї річниці діяльності) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kosivart.if.ua/2009/02/28/994>.
3. Рудницький С. Коротка географія України. Частина II (з малюнками). Накладом українського педагогічного товариства / С. Рудницький. – Львів, 1914. – 221 с.
4. Синишин Л. О. Вплив державної освітньої політики на розвиток художньо-промислової освіти Галичини (друга половина XIX – початок XX століття) / Л. О. Синишин // Молодий вчений. – № 11 (38), листопад 2016. – С. 501–506.
5. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI – XX ст. / М. Станкевич. – НАНУ Інститут народознавства НАНУ. – Львів, 2002. – 480 с.
6. Шмагалю Р. Досвід структуризації художньо-промислової освіти України : навчально-методичний посібник / Р. Шмагалю. – Львів : Видавництво «Брати Сиротинські і К», 1999. – С. 28.
7. Шмагалю Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст. : структурування, методологія, художні позиції / Р. Шмагалю ; Львівська національна академія мистецтв. Факультет історії та теорії мистецтв. – Л. : Українські Технології, 2005. – 528 с.
8. Щербаківський В. Українське мистецтво. Частина 1. Дерев'яне будівництво і різьба по дереві / В. Щербаківський. – Львів-Київ, 1913. – 62 с.
9. W szkole rysunków i modelowania // Gazeta Lwowska. – 27. IX.1876. – S. 3.
10. Wiadomości statystyczne o mieście Lwowie. – Lwow, – T. VI. – S. 112–116.
11. Szóste sprawozdanie C.K. państwowej Szkoły przemysłowej we Lwowie za rok szk. 1897/98. – Lwów, 1898. – S. 57–68.
12. Центральний державний історичний архів, м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 178, оп. 4, спр. 21, арк. 76,77, 99–103.
13. ЦДІАЛ України, ф. 179, оп. 4, арк. 1, 5, 21, 51, 66, 77, 78.
14. ЦДІАЛ України, ф. 179, оп. 4, спр. 499, арк. 61, 68, 78, 99–103.
15. Архів МХП, Книга протоколів засідань надзорчої Ради Художньо-промислового музею у Львові за 1876, 1877, 1878, 1879. Протокол 3-го засідання від 7 березня 1876 р., арк. 8–10.

REFERENCES

1. Volynska, O. S. (2008). *The development of artistic education in Galicia in the second half of the XIX – early XX century* (PhD thesis abstract). Ternopil. (in Ukrainian).
2. *The history of the foundation and establishment of the Kosivsky Art School (on the occasion of the 125th anniversary of the activity)*. Retrieved from: <http://kosivart.if.ua/2009/02/28/994>. (in Ukrainian).
3. Rudnytskyi, S. (1914). Brief geography of Ukraine. Part II (with drawings). *Excess of the Ukrainian Pedagogical Society, Lviv*, 221 (in Ukrainian)
4. Synyshyn, L. O. (2016). Influence of the state educational policy on the development of artistic and industrial education in Galicia (second half of the XIX – the beginning of the twentieth century), *Molodyi vchenyi*, 11 (38), 501–506 (in Ukrainian).
5. Stankevych, M. (2002). *Ukrainian artistic tree of the 16th – 20th centuries*. NANU Instytut narodoznavstva NANU, Lviv (in Ukrainian).
6. Shmahalo, R. (1999). *Experience of structuring of artistic-industrial education of Ukraine*. Lviv: Vydavnytstvo «Braty Syrotynski i K» (in Ukrainian).
7. Shmahalo, R. (2005). *Artistic education in Ukraine in the mid XIX – mid XX century: Structuring, methodology, artistic positions*. Lvivska natsionalna akademiia mystetstv. Fakultet istorii ta teorii mystetstv, L.: Ukrainski Tekhnolohii (in Ukrainian).

8. Shcherbakivskiy, V. (1913). *Ukrainian art. Part 1. Wooden building and wood carving*. Lviv-Kyiv (in Ukrainian).
9. W szkole rysunków i modelowania, *Gazeta Lwowska*, 27. IX.1876, 3.
10. Wiadomosci statystyczne o miescie Lwowie, *Lwow*, T. VI, 112–116.
11. Szóste spawozdanie C.K. państwowej Szkoły przemystowej we Lwowie za rok szk. 1897/98, *Lwów*, 1898, 57–68.
12. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv, m. Lviv (TsDIAL Ukrainy) [Central state historical archive (CSHA of Ukraine)]*, f. 178, op. 4, spr. 21, ark. 76,77, 99–103.
13. *TsDIAL Ukrainy [CSHA of Ukraine]*, f. 179, op. 4, ark. 1, 5, 21, 51, 66, 77, 78.
14. *TsDIAL Ukrainy [CSHA of Ukraine]*, ф. 179, op. 4, spr. 499, ark. 61, 68, 78, 99–103.
15. *Arkhiv MEKhP, The Book of Protocols of meetings of the Supervisory Board of the Arts and Crafts Museum in Lviv in 1876, 1877, 1878, 1879. Minutes of the 3rd meeting of March 7, 1876*, ark. 8–10.

РЕЗЮМЕ

Сынышын Лилия. Развитие центров художественно-промышленного образования Галиции в конце XIX столетия.

В статье отражены результаты историко-педагогических поисков по проблеме развития центров художественно-промышленного образования Галиции и раскрыто влияние социально-экономических, социально-культурных факторов на развитие художественно-промышленного образования края. Охарактеризованы особенности становления центров художественно-промышленного образования в условиях Австро-Венгерской империи. Раскрыто становление и особенности функционирования центров художественно-промышленного образования на локациях Львова, Косова, Коломыи, Станиславова. Установлено влияние традиций народного искусства на развитие центров художественно-промышленного образования.

Ключевые слова: художественно-промышленное образование, учреждения художественно-промышленного образования, художественные школы, центры, ткацкие школы, деревообрабатывающие школы, развитие, промышленное ремесленничество.

SUMMARY

Synyshyn Lilia. Development of artistic-industrial education centres of Galicia in the late XIX century.

The article highlights the results of historical and pedagogical search of problems of development of artistic-industrial education centers of Galicia and discloses the impact of socio-economic, socio-cultural factors on the development of artistic-industrial education in this territory. The author determined peculiarities of artistic-industrial education centers in the Austro-Hungarian Empire. The article reveals formation and features of functioning of artistic-industrial education centers at city locations: Kosovo, Colomia, Stanislavov. Interplay between traditions of folk art and development of artistic-industrial education centers is discovered.

According to the results of historiographical analysis, we have found out that the problem of development of artistic-industrial education centers of Galicia (end of the XIX century) was not properly researched. The intelligence revealed the connections between the socio-cultural situation in Galicia and the development of folk crafts based on traditional ethnoesthetics. The formation of artistic-industrial education centers was influenced by traditions and innovative European art, the economic situation and the normative regulation of education in general. It was discovered that public opinion played a significant role in the formation of industrial arts educational centers in Galicia at the end of the 19th century. Under the conditions of the political system of the Austrian Empire, public associations (in

professional interests) developed. Public opinion was the engine of the formation of artistic-industrial education centers. The association of weavers, woodworkers, potters were involved in financing and organizing the activities of artistic-industrial schools, which became the focal point of education in the region.

The article deals with the peculiarities of content-methodological provision of teaching in industrial artistic-industrial of Galicia. The content of the preparation of the future masters of artistic-industrial specialties was formed taking into account the finds of folk masters, traditions that have been forming over the years. Therefore, the development of artistic-industrial education centers was characterized by both authentic approaches and those that took place at the institutions of vocational education of the European countries (Austria-Hungary, Italy, Poland). Cultural and educational integration of traditions in the development of artistic-industrial education centers in Galicia took place in the second half of the nineteenth century. Positive changes in the development of artistic-industrial education centers of Galicia in the chronological boundaries contain new knowledge about the organization, content, teaching methods and contribution of teachers in this process.

Key words: *artistic-industrial education, institutions of artistic-industrial education, art schools, centers, weaving schools, woodworking school, development, industrial handcrafts.*

УДК 373.2:330.16:37.014.25

Олена Черешнюк

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

ORCID ID 0000-0002-0235-9004

DOI 10.24139/2312-5993/2017.04/225-235

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ»

У статті висвітлено значимість економічної освіти дітей дошкільного віку в сучасному суспільстві. Розкрито поняття фінансової культури, економічної свідомості. Здійснено аналіз даних, отриманих під час анкетування й тестування педагогів, що проводилися з метою визначення розуміння ними поняття «тайм-менеджмент». Визначено умови та шляхи формування фінансової культури в дітей. Розглянуто проблему формування економічної культури дошкільників засобами тайм-менеджменту у процесі економічного виховання за програмою «Афлатот» (Нідерланди). Систематизовано основні принципи тайм-менеджменту для дітей дошкільного віку. Зроблено висновок, що основам тайм-менеджменту дитину необхідно починати вчити якомога раніше.

Ключові слова: *економічне виховання, економічна культура, фінансова культура, економічна свідомість, економічна компетентність, міжнародна програма Афлатот, тайм-менеджмент.*

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки України, орієнтованої на європейську, неможливе без кардинальних змін в економічній освіті, першочергове завдання якого – підготовка дітей до дорослого життя в сучасних умовах. А невід'ємною складовою соціалізації сучасної дитини є формування її економічної грамотності. Від того, які знання економічного змісту будуть закладені на ранній стадії дитинства,